Quality of life of cassava farmers participating in the large land plot agricultural extension system, Pa Aor Sub-district, LanSak District, Uthai Thani Province

Nicha Pothong[1] and Metta Rengkounkway[2]

Received	Reviewed	Revised	Accepted
06/10/2564	11/10/2564	30/08/2564	27/10/2564

Abstract

The purposes of this research were to study Quality of life of cassava farmers participating in the large land plot agriculture extension system, Pa Aor Sub-district, LanSak District, UthaiThani Province. in terms of personal factors economics factors participation factors and supporting factors. The population of this research was 330 cassava farmers in Pa Aor sub-district, LanSak district, UthaiThani Province. The 178 farmer samples were determined by Krejcie & Morgan formula. The data collection was performed by questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, maximum and minimum. The inferential statistics was chi-square. Research results showed that The sample group of farmers had the highest average quality of life in terms of social relations, followed by work, education, and economy ($\overline{X}$=2.76, $\overline{X}$= 2.49, $\overline{X}$= 2.36and $\overline{X}$= 2.25, respectively). The most farmers were female (56.7%), average age 56.48 years, graduated primary school, 58.4% had marital status, average 3.80 household members (71.3%), experience in the average 20.23 years of cassava planting, 37.1 percent were members of the 5 groups. Farmers had an average cassava plantation area of 20.21 rai. Characteristics of holding their own cassava plantation area (69.1%). The average cassava cultivation labor force was 14.65 people. Characteristics of labor in cassava cultivation using household labor and hired labor 78.6%. The average cost of growing cassava is 4,406.99 baht per rai. Average income from cassava cultivation 7,843.54 baht per rai. Average debt 363,192.7 baht. There are 2 sources of funding (38.2%). The majority of farmers participating indecision making on the formulation of learning issues 46.1%.Participation in operations in the field of attending group meetings 94.9%. Participated in receiving benefits in obtaining knowledge and can reduce productioncostsfrom 78.7% and participate in the evaluation and in terms of

[1] Kasetsart University, Email- nicha.po@ku.th

[2] Kasetsart University, Email- agrmec@ku.ac.th

monitoring the committee's operations on the management of the group, 24.2 percent. Farmers receiving appropriate knowledge and technology support. In terms of cassava production process from planting to harvesting are 88.8 percent. Farmers received observational study in the field of knowledge enhancement of organic cassava production and processing, 36.0%. Received input support, 50.6% received chemical fertilizer support and 89.3% received marketing support with a fixed distribution channel. The hypothesis testing found that 1) personal factors, gender, educational level, marital status and experience in cassava cultivation found to be related to quality of life in educationstatistically significant at 0.05 level 2) Economic factors, expenditure, income from cassava cultivation and funding sources were related to quality of life in education and economy statistically significant at 0.05 level3)Farmer's participation factor, In Participation of decision making and participation of receiving benefits were related with quality life in education, economic and social relations statistically at significant level 0.05 and participation in operations statistically significant relation with quality life in education and the economy at significant level 0.05 4) Supporting factor in obtaining appropriate knowledge and technology support and obtaining marketing support were related to quality life in education and economy. It was statistically significant at 0.05 and received support for study visits and production input support related with quality life in education statistically at significant level 0.05

Keyword : Quality of life, large land plot agricultural extension system, UthaiThani Province

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ณิชา โป่ทอง[3] และเมตตา เร่งขวนขวาย[4]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ในด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการมีส่วนร่วม และปัจจัยการได้รับการสนับสนุนของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 330 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ข้อมูลสถิติเชิงพรรณา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด และสถิติอนุมาน ได้แก่ ไคสแควร์

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดด้านความสัมพันธ์ทางสังคม รองลงมา คือด้านการทำงาน ด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 2.76, $\overline{X}$ = 2.49,$\overline{X}$ = 2.36 และ $\overline{X}$ = 2.25 ตามลำดับ) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.7 อายุเฉลี่ย 56.48 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 58.4 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.3 สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.80 คน ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 20.23 ปี เป็นสมาชิกกลุ่ม 5 กลุ่ม ร้อยละ 37.1 มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 20.21 ไร่ ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเป็นของตนเอง ร้อยละ 69.1 แรงงานในการปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดเฉลี่ย 14.65 คน ลักษณะการใช้แรงงานในการปลูกมันสำปะหลังใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง ร้อยละ 78.6 รายจ่ายในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 4,406.99 บาท/ไร่ รายได้จากการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 7,843.54 บาท/ไร่ หนี้สินเฉลี่ย 363,192.7 บาท มีแหล่งเงินทุน 2 แหล่ง ร้อยละ 38.2 เกษตรกรมีส่วนร่วมตัดสินใจด้านการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ร้อยละ 46.1 มีส่วนร่วมการดำเนินงานในด้านการเข้าประชุมกลุ่ม ร้อยละ 94.9 มีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ในด้านการได้รับความรู้และสามารถลดต้นทุนการผลิตจากการที่กลุ่มฯได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ร้อยละ 78.7 และมีส่วนร่วมการประเมินผล ในด้านการติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มฯ ร้อยละ 24.2 เกษตรกรได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวร้อยละ

[3] มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, Email- nicha.po@ku.thh

[4] มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, Email- agrmec@ku.ac.th

88.8 เกษตรกรได้รับการศึกษาดูงานในด้านการเสริมสร้างความรู้การผลิตและแปรรูปมันสำปะหลังอินทรีย์ร้อยละ 36.0 ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตโดยได้รับการสนับสนุนปุ๋ยเคมีร้อยละ 50.6 และได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดโดยมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่แน่นอนร้อยละ 89.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1) เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง พบว่ามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) รายจ่าย รายได้ในการปลูกมันสำปะหลัง และแหล่งเงินทุน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการได้รับการสนับสนุนด้านการตลาด มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการได้รับการสนับสนุนในการศึกษาดูงานและการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่, จังหวัดอุทัยธานี

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ ส่งเสริมให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข หากประชากรด้อยคุณภาพ แม้ว่าประเทศนั้นจะมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ก็ไม่อาจทำให้ประเทศชาตินั้นพัฒนาเทียบเท่ากับประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพได้ (National Rural Development Coordination Center, 1989) สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ตัวแปรที่สำคัญของเศรษฐกิจภาคเกษตร คือ เกษตรกร โดยเป้าหมายสุดท้ายของงานส่งเสริม คือ การช่วยให้บุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการส่งเสริมการเกษตรเป็นการพัฒนาคนหรือเกษตรกร โดยการถ่ายทอดหรือเผยแพร่บริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตร เพื่อช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้น ให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พึ่งพาตนเองในการพัฒนาและนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรมีรายได้จากอาชีพการเกษตรสูงขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจสุขภาพอนามัย และการศึกษาดีขึ้น ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สภาพการเกษตรของประเทศไทย จะพบว่า มีจุดแข็งในฐานะเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ลำดับต้น ๆ ของโลก ในขณะเดียวกันก็พบปัญหาและจุดอ่อน ได้แก่ ราคาผลผลิตที่ขาดเสถียรภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทานสินค้าเกษตรผลิตอยู่ในพื้นที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย

(Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2017) มีพื้นที่ถือครอง ทางการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปัจจัยการผลิตต่างๆ ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตร รวมทั้งปัญหาการขาดอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

จังหวัดอุทัยธานี ประชากรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นหลัก ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และสับปะรดโรงงาน (Uthai Thani Provincial Office , 2018) ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ทำการเกษตร 24,298ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรออกเป็นพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 3,408ไร่ ประกอบด้วยข้าวนาปี จำนวน 3,135 ไร่ ข้าวนาปรัง จำนวน 273 ไร่พื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน18,190ไร่ ประกอบด้วย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 5,662 ไร่ มันสำปะหลัง จำนวน 8,435 ไร่ อ้อยโรงงาน จำนวน 4,093 ไร่ และพืชอื่น ๆ จำนวน 2,700 ไร่ (Uthai Thani Provincial Agriculture Office, 2021) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทำการเกษตรของตำบลป่าอ้อ ส่วนใหญ่ปลูกพืชไร่เป็นหลัก โดยเฉพาะมันสำปะหลังที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดแต่ปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ตำบลป่าอ้อ พบปัญหาในการผลิตทั้งในเรื่องของปัญหาภัยธรรมชาติ ดินขาดความสมบูรณ์ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีมากเกินความจำเป็นส่งผลให้ต้นทุนปัจจัยการผลิตสูง ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อปัจจัยการผลิต ราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรในพื้นที่เป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรกระบวนการผลิตจึงมีความแตกต่างกัน (Lan Sak District Agriculture Office Uthai Thani Province, 2018)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังตำบลป่าอ้อในหลายด้าน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องการการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งกลไกหนึ่งของภาครัฐ คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง จึงได้กำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร มีการส่งเสริมการเรียนรู้ ประสบการณ์และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพในการผลิตและมีรายได้ ซึ่งการส่งเสริมการเกษตรสิ่งที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย คือ การช่วยให้เกษตรกรและครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยการรวมพื้นที่ของเกษตรกรรรายย่อยให้เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ และบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานภาคีในการอบรมให้ความรู้ ตลอดจนการสนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาด และการแปรรูป ซึ่งจะส่งผลถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในด้านต่าง ๆ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังตำบลป่าอ้อ จึงมีความสนใจและรวมกลุ่มเพื่อเข้าร่วม

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อรวมกันผลิต รวมกันจำหน่าย และบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อหน่วย พัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด เชื่อมโยงการตลาด และบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินค้า (Office of the Permanent Secretary, 2021)

คุณภาพชีวิตเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการเป็นตัวชี้วัดของการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านการทำงาน จากการที่เกษตรกรได้รับการพัฒนาอาชีพปลูกมันสำปะหลังจากการเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การทราบระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจึงมีความสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นว่าระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีประสิทธิภาพในการที่จะช่วยให้การพัฒนาเกษตรกรบรรลุผลเพียงใด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี เพื่อทราบถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเมื่อได้เข้าร่วมโครงการแล้ว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร และนำผลการศึกษาวิจัยมาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังให้ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ในด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการมีส่วนร่วม และปัจจัยการได้รับการสนับสนุนของเกษตรกร

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในการปลูกมันสำปะหลังมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในการดำเนินงานของกลุ่มตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

4. ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานีจำนวน 330ราย (Uthai Thani Provincial Agriculture Office, 2019)

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานีซึ่งมีเขตการปกครองย่อยออกเป็น 11 หมู่บ้าน คือ บ้านเขาฆ้องชัยบ้านเขาวงบ้านคลองชะนีบนบ้านเขาน้ำโจน บ้านป่าอ้อ บ้านซับป่าพลู บ้านคลองชะนีล่าง บ้านซับป่าพลูใหม่ บ้านป่าอ้อเหนือ บ้านเขาไม้นวน บ้านเนินม่วงพัฒนา

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานีตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 4) ด้านการทำงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 330 ราย

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 178 รายโดยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (krejcie& Morgan อ้างใน Akakul, T., 2000)

เครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย คำถามปลายปิด (closed question) และคำถามปลายเปิด (Open – ended question) โดยแบ่งออกเป็น 5ตอน คือ ตอนที่ 1ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรปลูกตอนที่ 2ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 3 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนของเกษตรกร ตอนที่ 5 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

การหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดใน

การวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่สื่อความหมายถูกต้องชัดเจน

ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน30 คน แล้วนำแบบสอบถาม มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับ 0.859

การวัดค่าและแปลความหมาย

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีการวัดค่าตัวแปรเป็น 3 ระดับ คือ 3 คะแนน (มีคุณภาพชีวิตระดับมาก) 2 คะแนน (มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง) และ 1 คะแนน (มีคุณภาพชีวิตระดับน้อย) การแปลความหมายใช้สูตรคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละกลุ่ม คือ 2.34 – 3.00 คะแนน (คุณภาพชีวิตระดับมาก)1.67 – 2.33 คะแนน (คุณภาพชีวิตระดับปานกลาง) และ1.00 – 1.66 คะแนน (คุณภาพชีวิตระดับน้อย)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ ไคสแควร์ สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ค่าเฉลี่ย 2.76 กลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตในด้านนี้มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการทำงาน ค่าเฉลี่ย 2.49 ด้านการศึกษา ค่าเฉลี่ย 2.36 และด้านเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ย 2.25 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร
1. ด้านการศึกษา	2.36	0.459	มาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	2.25	0.374	ปานกลาง
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	2.76	0.325	มาก
4. ด้านการทำงาน	2.49	0.314	มาก
รวมทุกด้าน	**2.47**	**0.284**	**มาก**

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.7 มีอายุเฉลี่ย 56.48 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 58.4 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.3 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.80 คน **มี**ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 20.23 ปี และเป็นสมาชิกกลุ่ม 5 กลุ่ม ร้อยละ 37.1

ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 20.21 ไร่ มีลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเป็นของตนเอง ร้อยละ 69.1 ใช้แรงงานในการปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดเฉลี่ย 14.65 คน ลักษณะการใช้แรงงานในการปลูกมันสำปะหลังใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้าง ร้อยละ 78.6 มีรายจ่ายในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 4,406.19 บาท/ไร่ มีรายได้จากการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 7,843.54 บาท/ไร่ มีหนี้สินเฉลี่ย 363,192.7บาท และมีแหล่งเงินทุน 2 แหล่ง ร้อยละ 38.2

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ (1)มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ร้อยละ 46.1 รองลงมามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนด เป้าหมายและทิศทางการพัฒนากลุ่มให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ร้อยละ 41.6 มีส่วนร่วมตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงานและกิจกรรมของกลุ่มร้อยละ 35.4 และมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการงบประมาณ ร้อยละ 13.5(2) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมกลุ่มร้อยละ 94.9รองลงมามีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรม ร้อยละ 91.0 มีส่วนร่วมกิจกรรมการผลิตปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุนการผลิตร้อยละ 83.7 และมีส่วนร่วมในกิจกรรมศึกษาดูงาน ร้อยละ 44.4 (3) มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยการได้รับความรู้และสามารถลด

ต้นทุนการผลิตจากการที่กลุ่มฯได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ร้อยละ 78.7รองลงมามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการที่กลุ่มฯได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ร้อยละ 75.3มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตให้กับกลุ่มฯร้อยละ 71.9 และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ร้อยละ 68.0 (4)มีส่วนร่วมในการประเมินผล เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มฯ ร้อยละ 24.2 รองลงมามีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติงานของภาครัฐในการขับเคลื่อนโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ร้อยละ 23.6มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินของกลุ่มฯร้อยละ 20.8และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินแปลงเรียนรู้ ร้อยละ 11.8

ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนของเกษตรกรได้รับการสนับสนุน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวร้อยละ88.8รองลงมาด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนร้อยละ 86.0 ด้านเทคโนโลยีการลดต้นทุนและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ 65.2 ด้านการยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ร้อยละ 61.8 ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ร้อยละ 46.1 และด้านการบริหารจัดการตลาด ร้อยละ 41.6 (2) ด้านการศึกษาดูงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ศึกษาดูงานในด้านการเสริมสร้างความรู้การผลิตและแปรรูปมันสำปะหลังอินทรีย์ร้อยละ36.0รองลงมาด้านเทคนิคการเพิ่มผลผลิตและการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา ร้อยละ 34.3 ด้านการใช้ระบบน้ำหยดในแปลงมันสำปะหลัง ร้อยละ 28.1และด้านการเชื่อมโยงตลาด ร้อยละ 22.5 (3) การได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนปุ๋ยเคมีร้อยละ 50.6รองลงมาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 43.3 ท่อนพันธุ์มันสำปะหลัง ร้อยละ 36.0ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ร้อยละ 33.7 และเมล็ดพันธุ์พืชปรับปรุงบำรุงดิน ร้อยละ 31.5 (4) การได้รับการสนับสนุนด้านการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดโดยมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่แน่นอนร้อยละ89.3รองลงมาได้รับคำแนะนำในการจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ร้อยละ 76.4และได้รับการบริการขนส่งผลผลิตจากแปลงเกษตรกรสู่แปลงรวบรวมผลผลิตของกลุ่มฯ ร้อยละ 64.6

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และการได้รับการสนับสนุนจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรพบว่า เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรพบว่า รายจ่ายในการปลูกมันสำปะหลัง แหล่งเงินทุนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และรายได้จากการปลูกมันสำปะหลังมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนฯ พบว่า การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการได้รับการสนับสนุนด้านการตลาด มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาดูงานและการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรและการได้รับการสนับสนุนจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ผลการทดสอบสมมติฐาน	คุณภาพชีวิตของเกษตรกร				
	ด้านการศึกษา	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ด้านการทำงาน	รวมทุกด้าน
ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร					
เพศ	8.940*	1.102^{ns}	2.244^{ns}	0.857^{ns}	2.473^{ns}
อายุ	8.982^{ns}	7.529^{ns}	5.449^{ns}	7.591^{ns}	7.508^{ns}
ระดับการศึกษา	23.454*	11.783^{ns}	5.511^{ns}	4.889^{ns}	10.851^{ns}
สถานภาพสมรส	13.716*	5.595^{ns}	3.518^{ns}	2.472 ^{ns}	2.389^{ns}
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	4.814^{ns}	1.569^{ns}	2.581^{ns}	1.354^{ns}	2.389^{ns}
ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง	26.222*	6.421^{ns}	9.343^{ns}	8.727^{ns}	9.612^{ns}
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	5.236^{ns}	8.745^{ns}	3.267^{ns}	8.987^{ns}	11.326^{ns}
ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร					
ขนาดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง	8.598^{ns}	5.174^{ns}	4.839^{ns}	4.540^{ns}	6.049^{ns}
ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง	2.595^{ns}	1.510^{ns}	1.590^{ns}	1.097^{ns}	1.583^{ns}
จำนวนแรงงานในการปลูกมันสำปะหลัง	11.733^{ns}	6.098^{ns}	0.894^{ns}	8.372^{ns}	3.934^{ns}
ลักษณะการใช้แรงงานในการปลูกมันสำปะหลัง	3.818^{ns}	2.712^{ns}	1.763^{ns}	0.626^{ns}	1.354^{ns}
รายจ่ายในการปลูกมันสำปะหลัง	22.818*	16.396^{ns}	3.886^{ns}	12.409^{ns}	11.950^{ns}
รายได้จากการปลูกมันสำปะหลัง	36.627*	17.971*	4.342^{ns}	3.584^{ns}	8.683^{ns}
ภาวะการเป็นหนี้	3.671^{ns}	2.404^{ns}	1.477^{ns}	1.289^{ns}	3.807^{ns}

แหล่งเงินทุน	21.230*	9.931^{ns}	1.916^{ns}	3.840^{ns}	5.018^{ns}
ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	20.592*	21.018*	9.562*	15.221^{ns}	20.486*
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	31.579*	37.263*	4.948 ^{ns}	7.599 ^{ns}	34.153*
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	50.993*	36.600*	11.390*	14.771 ^{ns}	34.756*
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	7.997 ^{ns}	3.604 ^{ns}	7.128 ^{ns}	1.020 ^{ns}	6.785 ^{ns}
ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนฯ					
การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม	82.795*	42.886**	4.694 ^{ns}	20.003 ^{ns}	29.408*
การศึกษาดูงาน	21.027*	14.783 ^{ns}	2.064 ^{ns}	9.703 ^{ns}	3.365 ^{ns}
การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	24.457*	15.134 ^{ns}	4.846 ^{ns}	13.487 ^{ns}	6.783 ^{ns}
การตลาด	38.896*	29.423*	1.143 ^{ns}	4.946 ^{ns}	15.413*

* P ≤0.05

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

จากการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานีโดยรวมทุกด้านเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.46)สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Romyen, L., 2018) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในพื้นที่อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง มีคุณภาพชีวิตตามลำดับ ดังนี้ (1) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.76) เนื่องจากกระบวนการปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่มีการใช้แรงงานจากครัวเรือนและแรงงานจ้างจากภายนอก ทำให้เกษตรกรเกิดการพูดคุย

แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปลูกมันสำปะหลัง และเมื่อเกิดปัญหาในการประกอบอาชีพการเกษตรสมาชิกในครัวเรือนก็มีการปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ (Ratana, C., 2016) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ในเขตพื้นที่ตำบลบางเสาธงอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 2.60 ที่มีคุณภาพชีวิตกลาง ๆ (2) มีคุณภาพชีวิตด้านการทำงาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.49) เนื่องจากเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่และทำกันมานาน และในการปลูกมันสำปะหลังเกษตรกรเริ่มมีการนำเครื่องมือต่างๆเข้ามาใช้ในการปลูกเพื่อลดการทำงานลง ทำให้ทุ่นแรงในการทำงาน เกษตรกรจึงมีคุณภาพชีวิตด้านการทำงานในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kosol, K., 2012) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย :ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากในด้านชีวิตการทำงาน (3) คุณภาพชีวิตด้านการศึกษา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.36) เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่มีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมและอบรมเกี่ยวกับการปลูกมันสำปะหลังและสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารและวิทยาการต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Romyen, L., 2018) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในพื้นที่อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านการศึกษาอยู่ในระดับมาก (4) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังมีคุณภาพชีวิต โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.25) เนื่องจากแม้ว่าการประกอบอาชีพการเกษตรจากการปลูกมันสำปะหลังทำให้มีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต แต่กระบวนการในการผลิตตั้งแต่การปลูกมันสำปะหลังต้องมีการลงทุนค่อนข้างสูงตั้งแต่การซื้อพันธ์เพื่อเตรียมเพาะปลูก ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลง ค่าแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิต ประกอบกับราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน จึงทำให้รายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่ยังคงไม่เพียงต่อการกระกอบอาชีพ ดังนั้นจึงต้องมีการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพในฤดูถัดไป ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kosol, K., 2012) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย :ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในระดับปานกลาง ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรและการได้รับการสนับสนุนจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

จากการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากระดับการศึกษาของเกษตรกรมีระดับการศึกษาสูงสุดขั้นประถมศึกษาการเข้ารับการอบรมในโครงการต่าง ๆ และการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน จะช่วยให้เกษตรกรเพิ่มพูนทักษะและมีองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ซึ่งพินยุดา แจ่มจันทร์ศรี (Rodthatsana, S., 2007 : 16-18) ได้กล่าวว่าการพัฒนาความรู้หรือการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการได้มา ซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคน เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริมโอกาสพัฒนาสติปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของคนให้ คิดเป็น ทำเป็น พึ่งตนเองได้ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ด้านรายได้จากการปลูกมันสำปะหลังมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเกษตรกรที่มีรายได้สูงจะมีเวลาเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและสามารถนำความรู้ที่รับอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการไปปฏิบัติในแปลงอย่างถูกวิธี ทำให้เกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีรายได้ที่ดีขึ้นซึ่งองค์การยูเนสโก (UNESCO, 1978) ยังได้กล่าวว่า พื้นฐานคุณภาพชีวิตของประชากรดูได้จากรายได้ครอบครัวที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากส่วนใหญ่เกษตรกรเข้าประชุมกลุ่มและร่วมฝึกอบรม ทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ เช่น ได้รับองค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นนอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่นปัจจัยการผลิต และการตลาด เมื่อเกษตรกรนำองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับนำไปปฏิบัติในแปลงของตนเอง ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและมีช่องทางจำหน่ายผลผลิตที่แน่นอน ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น 4) การได้รับการสนับสนุน ด้านการได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและด้านการตลาด มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากความรู้ในการผลิตมันสำปะหลัง เป็นปัจจัยพื้นฐานและจำเป็นในการผลิต เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาในการผลิตมันสำปะหลัง เช่น การระบาดของโรคและแมลงศัตรูมันสำปะหลัง ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตลดลง การได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เกษตรกร เมื่อเกษตรกรนำองค์ความรู้ที่ได้รับอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการไปปฏิบัติในแปลงของตนเองทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพที่ดีและทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และการจำหน่ายผลผลิตให้กับกลุ่มจะมีบริการรับผลผลิตของเกษตรกรมายังลานรับซื้อของกลุ่ม ทำให้ลดภาระค่าใช้จ่ายในการขนส่งของเกษตรกร ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถส่งเสียบุตรหรือสมาชิกในครอบครัวให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในภาพรวมมีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก แต่พบว่าในด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ จึงควรส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นผู้วิจัยมีข้อแสนอแนะดังนี้

1. หน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายให้ความช่วยเหลือเกษตรกร โดยเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา โดยการสนับสนุนองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งความรู้ที่หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ อบรมให้กับเกษตรกรควรเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และครอบคลุมตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด เพื่อพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจยังอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ ควรเข้ามาสนับสนุน ด้านการผลิตและการตลาดอย่างครบวงจร เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีหนี้สินน้อยลง สามารถพึ่งพาตนเองได้

3. ควรให้ความสำคัญและเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำ การติดต่อประสานงานกับเกษตรกรหรือตัวแทน โดยการจัดประชุม ปรึกษาหารือในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ การดำเนินงาน และนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

References

Akakul, T. (2000). *Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Kosol, K. (2012). *Quality of life of rubber farmers in the recession era : a case study of Surat Thani Province and Nakhon Si Thammarat*. Bangkok: National Institute of Development Administration.

Lan Sak District Agriculture Office Uthai Thani Province. (2018). *Pa Or Subdistrict Development Plan 2018 – 2022*. Uthai Thani: Lan Sak District Agriculture Office Uthai Thani Province.

Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2016). *A large-scale agricultural extension system operation manual*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2017). *Agricultural and Cooperative Strategy for 20 years (2017 – 2036)*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

National Rural Development Coordination Center. (1989). *Rural Development Management System Manual*. Bangkok: United Producttion Press Co.,Ltd.

Office of the Permanent Secretary. (2021). *Information and guidelines for the integrated civil service inspection in the overview of the inspector general. key policy issues: Agriculture creates value*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary.

Ratana, C. (2016). *Quality of life of fish farmers in Bang Sao Thong Subdistrict, Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province*. Chonburi: Burapha University.

Rodthatsana, S. (2007). *The Good-being of the people in the area of the Huai Sai Royal Development Study Center Project, Cha-am District, Phetchaburi Province*. Bangkok: Thammasat University.

Romyen, L. (2018). *Development of the quality of life of farmers under the project to change unsuitable rice planting to alternative agriculture in Lue Amnat District, Amnat Charoen Province*. Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University.

UNESCO. (1978). Indicator of Environmental Quality of Life. Research and Papers in Social Science, no.38. Paris: UNESCO.

Uthai Thani Provincial Agriculture Office. (2019). *Farmers database of large-scale agricultural extension projects*. Uthai Thani: Uthai Thani Provincial Agriculture Office.

Uthai Thani Provincial Agriculture Office. (2021). *Farmers Registration Database*. [Online]. http://www.farmer.doae.go.th/ [4 April 2021]

Uthai Thani Provincial Office. (2018). *Uthai Thani Province Development Plan 2018 – 2021*. Uthai Thani: Uthai Thani Province Development Plan.